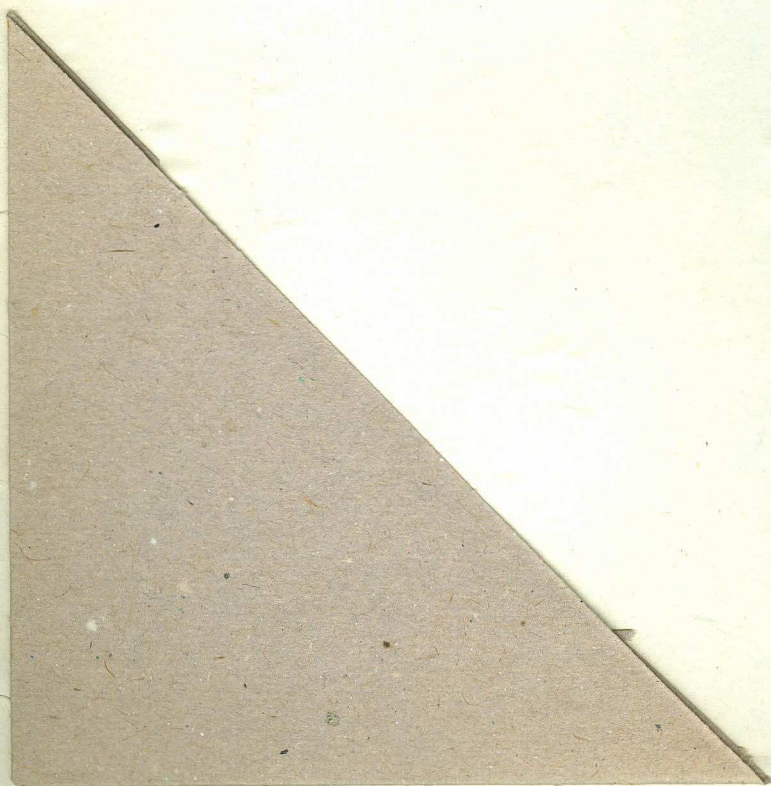

P-K
56

378 -K

P 56

B/21-780

A BUDAI M. K. ÁLLAMI
TANÍTÓKÉPEZDÉK

NÉGY ÉVI TÖRTÉNETÉNEK
V Á Z L A T A,

Dr. PEREGRINY ELEK,

INTÉZETI GONDNOKTÓL.

~~~~~
BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

—
1874.

3/21.780

Az 1867-ik évi szerencsés kiegyezés létrejöttével a törvényhozó testület bölcsesége hazánk boldogításának megszilárdítására, felvirágzásának mennél biztosabb fejlesztésére, szabadságának bátor megőrzésére megalkotta a népoktatásról szóló 1868-ik évi XXXVIII. törvényczikket, mi által az iskolák nemcsak szerveztettek, hanem általában más intézetek irányában, valamint a kormányzó és felügyelő hatóságok irányában is rendezve és a tanítók anyagi állapotán, az időviszonyokhoz képest megfelelőleg javítva lőn. S erre nézve belátván, miszerint szükséges, hogy létezzen egy saját osztály, mely kiválólág és közvetlenül a tanítói hivatalra szentelje magát, nemcsak azért, hogy az oktatási rendszerbe a legnagyobb egység jöjjön, hanem azért is, hogy mindenki, a ki szabad akaratból és hajlamból ezen pályára elszánja magát, az iskola céljának elérésére kellőképen előkészíttessék; egyszersmind nagylelkűen nem kimélve a tetemes költségeket, állami tanítóképezdék felállítását is elrendelte. Valóban, hogy az oktatás a kívánt célnak teljesen megfeleljen, arra nem elegendők a legjobb tantárgyak, helyes módszer, hanem az ápolás és fegyelemnek is közre kell működniök, vagyis a tanítónak nevelőnek is kell lenni. Pädagognak tehát csak azon tanító nevezhető, ki nem csupán valamely egyes tárgyat pusztán anyagi előnye, haszna miatt tanít, hanem az, kinek törekvése oda van irányozva, hogy a tanítvány gondolatköre képeztesse,

melyből azután oly érzelmek és ezekből ismét oly elvek és cselekvési módok fejlődjenek ki, melyek által az (a tanítvány) az államnak méltó tagjává lehet, és mindezekre erőt a társadalom egyedüli biztos alapjából — a vallásból nyerje, mert „a hol az Ur szelleme van, ott van a szabadság!” Hogy mindez elérjék, a néptanítónak magának nemcsak értelmesnek, hü polgárnak, hanem kiválólag vallásosnak kell lenni, ki értelmessége által a munka- és a takarékoságnak, mint hü polgár a törvény iránti tiszteletnek, és vallásos élete által a józan, erkölcsös magaviseletnek a nép előtt mintaképül álljon. Azért helyesen figyelmeztet Trapp:* „könnyen beláthatni, hogy az oktatás és nevelés, mint saját mesterség, saját emberei által üzendő, s ezeknek gondosan kell arra előkészülniök s hogy nem szabad azt csak mellékes munkának, más tudomány jelentéktelen függelékének tartani; hanem egészen reá kell magokat szánniök, egészen arra szentelniök, ha czélt akarnak érni.“ Azért int Kant:** „a neveléstannak tanulmányának kell lenni, különben mitsem várhatni tőle és csak a nevelésben megromlott nevelné a másikat. A mechanismusnak a nevelés-mesterségben tudománynyá kell válni; különben soha sem lesz az összefüggő törekvés s az egyik nemzedék lerontaná, a mit egy másik már felépített.“

Dистерweg pedig, kit azok, kik működését az oktatás terén ismerik, bizonyosan nem fognak szolgálalkúsággal, bigottismussal, az iskola és tanítók fontosságának nem ismerésével gyanúsítani, szokott erélyével inti a tanítókat, hogy az iskolának méltó állásba való helyezése, a tanítók anyagi állapotán való javítás

* Versuch einer Pädagogik. 15. l.

** Über Pädagogik. 17. l.

ténynyé válván, ezek a tanítókat hivatalukban nagyobb buzgóságra s általában szigorúbb életmódra kötelezik; mert a ki másokat helyesen vezetni szándékozik, annak képesnek kell lenni, sok egyetmást nélkülözni. Nem szólok nyilvános erkölcstelenségről, sőt épen bűntényekről, hanem az ugynevezett ildomtalan, tanítóhoz nem illő magaviseletről. Az ő jellemére folt nem tapadhat, még a jó szokásokat illetőleg sem. A kereskedőnek nem veszik rossz néven, ha portékáját dicsérgeti és mértéken túl dicséri; a tanító ezt már nem engedheti meg magának. A katona vagy matróz élhet oly kifejezésekkel, melyek a jó táraságból ki vannak zárva; a tanítónak mind az iskolában, mind azon kívül tartózkodni kell minden nyers, aljas szavaktól. Ha ez nem történik, úgy mindig hiányzik a finomabb műveltség azon szüségelt foka, melyet jogosan várhatni a tanítónál. A tanítókra fordított magasabb figyelem s a humanusabb gondoskodás felőlük, kötelezik őket, most inkább mint valaha, a komoly meggondolásra. Reménylem, — mond Diesterweg — ezt mindenik önmagának mondja. Valóban nem tudom, mily más uton és mily más eszközök által, mint a tanítóknak általában elismert derék működése által lehetne a községek hajlandóságát az iskola iránti tartós érdeklődésre és áldozatkészségre megnyerni és fentartani. Igen, de hát — fogja egyik és másik kérdezni — hogy állunk, ha a tanítónak mindenben, a mi környezetét mozgatja és indítja, részt kell vennie, az ő magatartásával a politikát illetőleg?

Ezen kérdésnek a tanítót illetőleg két oldala van. Mint polgár, a többivel egyenlő levén, a világ és idő eseményeivel fog foglalkozni, egy jó, a fejlődésnek hódoló hirlapot olvasni és meggyőződése szerint oly képviselőre fog szavazni, ki az ő ítélete szerint kiválólág alkalmasnak látszik az ország közjaváért működni. Egé-

szenmásként áll a dolog vele, mint kiskorúak tanítójával; itt semmi köze a politikai viszonyokhoz; ámde mindamellett is hat ő, közvetve szándékolatlanul, egyik vagy másik irányban, a nélkül, hogy a nagyhangzatú szót: politika — szájába venné, vagy arra gondolna. Neki tanítványainak csupán általános emberi képzsével van dolga; minél tisztábban és pártatlanabbul fogja fel azt, annál jobb. A gyakorlati nézetek és sarjszálak majd maguktól is előállanak.“ — És ismét:

„Rajtunk, tanítókon áll az emberiség felszabadításának nagy feladatán közreműködni, és mi jobban cselekszünk, úgy vélem, ha közvetlenül nem veszünk részt azon barrikádok és szemétdombok széthordásában, melyeket sok száz évi mult tornyozott fel az életben, azaz, ha mi nem vagyunk politikusok, hanem politikusokat képezünk; — nem ravaszokat értek, hanem harmóniailag fejlődött egész és teljes embereket, kiket én mindig, a szó gyakorlati értelmében, legjobb politikusoknak tartok. Ezek az egész és teljes emberek majd rendbe hozzák az ő állami ügyeiket. Pädagogia, és újra és mindig pädagogia, részünkre a jelszó. És ha mi csak a legkisebb részben is elérjük azt, a mit a pädagogia — az eszményi és mindenható, — tőlünk követel, úgy mi, a komoly küzdés és törekvés mellett, meg lehetünk magunkkal elégedve, és szemben a mi óriási feladatunkkal és mindennapi felizgató és kimerítő munkánkkal, bizvást elengedhetjük magunknak a politikai klubokban, egyletekben és körökben való ülését, szónoklást és szavazást. Hiszen már Sokrates államférfiakat kívánt ugyan képezni, de nem maga államférfiu lenni.“

Diesterweg, ki lankadatlan erélylyel küzdött egy félszázadon túl a tanítókért és tanítók mellett, a ki eredményetlen munkásságának köszönhetni a népoktatás

fontosságának elismerését s minden művelt nemzet által való méltánylását és felkarolását, mintegy végrendeletül hagyá ezen intéseit a Pädagogisches Jahrbuch 16-dik és utolsó kötetében, 1866-ban. Adja Isten, hogy tanítóink kegyelete a nagy halottiránt nem csökkenvén, szívökre vegyék az utolsó lehelletig hű bajtársuk, mesterök — patronusuk végszavait; így azután nem fogják azon becstelenek számát, kik a jeles tanférfiu sírját szentségtelen kezekkel megfertőztették, mint háladatlanok szaporítani.

A tanítóképezdek felállítása a tizenkilencedik század egyik legüdvösebb vívmánya.

Ezen nyomós okoknál, s a törvény rendeleténél fogva állította fel a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1869-ik évben Budán

- a) az állami nőtanítóképezdet,
- b) az állami fitanítóképezdet.

Nagy és nehéz feladat volt ez; mert habár a költségek fődözésére megkívántató összeg készen is feküdt, alig lehetett az intézeti célnak csak némileg is megfelelő épületeket találni; ámde ha a legczélszerűbb épületek állottak volna is a miniszter rendelkezésére, még mindig hiányzik vala a fődolog: a kellő tanítói erő. Népoktatásunk akkori silány állapotában a létezett tanítóképezdek épen nem szolgálhattak mintául, sőt még csak kiindulásul sem; — néptanítóink minden előképzés nélkül jutván a gyenge szerkezetű tanítóképezdekbe, onnan a szükségelt kiképzés nélkül kerültek ki, és csak kevesen találtattak olyanok, kik felfogva magasztos hivatásukat, a nyomoru javadalmazás mellett is, — a társadalomban lenézve, sőt megvetve, a községek által fölösleges tehernek tekintve, — a rögös pályán magokat valódi néptanítókká kiképezni törekedtek volna. Ily sajnos körülmények közt nem maradt

egyéb hátra a legjobb akaratú miniszternek, mint országsszerte tapogatózva, kísérletképen, ideiglenesen alkalmazni az ujon félállítandó, a kor igényeinek megfelelő tanítóképezdéken az igazgatókat és tanárokat.

Az igazgató tanács.

A népoktatási törvény 98. §-a alapján a közoktatásügyi m. k. minister által 1869. év deczember hó 10-én kelt 21,849. sz. a tanfelügyelőhöz intézett leiratában az igazgatótanács tagjaiul kinevezettek:

Dr. Ballagi Mór,
Dr. Bellaagh József,
Hunfalvy János,
Lederer Ábrahám,
Dr. Peregriny Elek,

kik is Zichy Antal, a budapesti tankerület felügyelőjének elnöklete alatt, az 1869-ik évi deczember hó 15-én tartatott első ülésökben, a tanítóképezdek szervezete iránt kiadott ministeri utasítás 26. §-ához képest dr. Bellaagh Józsefet az igazgatótanács jegyzőjéül, dr. Peregriny Eleket pedig mind a két intézet gondnokául megválasztották.

Időközben dr. Loebliu Miksa neveztetett ki a minister által az intézetek orvosául.

Ezen intézet 1869. év deczember hó 15-én nyitott meg a budavári bástyák alatt egyik kertben fekvő Novák-féle házban.

A budai állami nőtanító-képezde.

Az 1869/70. évi tanfolyam.

A tanári kar.

Zirzen Janka, rendes tanár, ki egyszersmind az intézet igazgatásával ideiglenesen megbízott.

Szombathy Ignác, a szám- és természettan tanára,

Molnár Leont., a magyar- és németnyelv tanára,

Váray Ferencz, a zene tanára,

Nagy Károly, a rajz és szépírás tanára,

Rostaházy Kálmán, kath. hitoktató,

Laky Dániel, helv. hitoktató,

Kohn Salamon, izr. hitoktató.

Az intézet növendékei.

Fölvételre jelentkezett 26 növendék, s az 1869. évi december hó 14-én s 1870. évi január hó 3. és 14-én tartatott felvételi vizsgálat következtében fölvétetett:

jótéteményes benttartásra	6
félfizető	1
teljes fizető	4
bejáró	13
összesen:	<u>24</u>

A tanárok működésének kimutatása.

A tanár neve	Hit- és erkölcstan	Nevelési és oktatási módszertan, tanítási gyakorlat	Magyar nyelvtan	Német nyelvtan	Számtan	Földrajz, történelem és hazai alkotmánytan	Kertészet, gazdaszponykod.	Terményrajz	Női kézimunka	Ének és zene	Rajz és szépírás	Heti órák száma
Zirzen Janka		4				2			2			8
Szombathy Ignác					4			2				6
Molnár Leontina			4	3								7
Váray Ferenc										4		4
Rostaházi Kálmán	2											2
Laky Dániel	2											2
Nagy Károly											3	3
Kohn Salamon	2											2

Az intézetet megnyitása után csakhamar veszély fenyegette, mert az akkoron a városban uralgó himlő-betegség az intézetbe is betört, és csakis a közoktatásügyi minster, bold. báró Eötvös József atyai gondosságának köszönhető, hogy az öldöklő nyavalya további terjedésének határ vettetett, ki is a buzgó intézeti orvos és anyai érzelmű igazgatónő közbenjárására megengedte, hogy az intézet a Széchenyi-szállodába rögtön áthelyeztessék; honnan csakis az intézeti helyiség kellő tisztogatása és fertőtlenítése után került vissza.

Minthogy az intézet környékén egyik kerti lak éj idején kiraboltatott; az igazgatótanács, tekintve hogy már csak az ijedség is a serdülő leányokra a legveszedelmesebb befolyással lehetne, az intézetnél a közoktatásügyi minster jóváhagyása mellett éji őrt rendelt alkalmaztatni.

Ezután az oktatás szabályszerűleg folyt; minek következtében az 1869/70. tanév végével a törvényileg elrendelt vizsgálatot a növendékek — öt közülök családi körülményeknél fogva kilépven, — az igazgatótanács és a közoktatásügyi miniszter kiküldöttei előtt következő eredménnyel állották ki:

kitünő osztályzattal	. . . . .	4
jeles	„	8
jó	„	9
		összesen 21

Ugyanezen évben a szeptember hó 29. és 30-án tartatott tanképesítő magán-vizsgálatra megjelentek hárman, kik közül azt kettő dicséretes, egy elégséges sikerrel állotta ki.

Az intézet évi költsége 17,651 frtra rugott.

Az igazgatótanács e tanév folytán 7 ülést tartott: 1869-ki deczember 15-én, 1870-ki év januar 22., marczius 19., april 16., julius 2., augusztus 4., és szeptember 22-én.

Az 1870/1-iki tanév.

A tanári karhoz a közoktatásügyi miniszter által kinevezettek:

Szente József, Szombathy Ignác helyébe.

Csiszár Sándor, a gyakorló iskola tanítójául.

Poor József, Laky Dániel helyébe.

Lakos Károlyné, gazdasszonyul.

Karkis István, Váray Ferencz helyébe.

Abudai nőtanító-képezde, mint első ilyenműintézet hazánkban közfigyelmet ébresztvén, már a mult évi tanfolyam alatt mind szakértők, mind a nevelés barátai részéről gyakrabban meglátogatott; kik mindnyájan méltányolva a kezdet nehézségeit, a czélszerű berendezés és a tapintatos vezetés iránt megle-

gedésöket fejezván ki, a biztos felvirágzás reményében távoztak el; minek következtében az intézetnek ország-szerte jó hírneve támadt s már e tanévre az igazgató-tanács előtt október 1., 3., 10-én tartatott fölvételi vizsgálatra 145-en jelentkeztek, kik közül fölvétettek:

jótéteményes bentartással	26
félfizetéssel	2
déli étkezéssel	8
teljes fizetéssel	4
ösztöndíjjal (20, 15, 12, 10, 6 forinttal . .	18
bejárókul segély nélkül	11

összesen 69

A növendékek ezen felszaporodásánál fogva 20 növendék Molnár Leontina tanító felügyelete alatt egy szomszédházban szállásoltatott el.

A tanárok működésének kimutatása.

A tanár neve	Hit- és erköktan	Nevelés és oktatási módszer, tanítási gyakorlat	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz, történelem és hazai alkotmánytan	Számítan	Kertészet, gazdaszennykód.	Terményrajz, természettan	Női kézimunka	Ének és zene	Rajz és szépírás	Heti órák száma
Zirzen Janka	—	8	—	6	—	—	—	—	4	—	—	18
Szente József	—	—	—	—	—	7	—	4	—	—	—	11
Molnár Leontina	—	—	7	—	6	—	—	—	—	—	—	13
Nagy Károly	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5
Rostaházy Kálmán	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Poor József	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Kohn Salamon	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Lakos Károlyné	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Karkis István	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	8

Az évi zárvizsgálat eredménye:

kitünő osztályzatot nyert	20
jeles " "	24
jó " "	13
elégséges " "	1
összesen	58

10 növendék a tanév folyama alatt kilépett.

A gyakorló iskolának 23 növendéke volt.

Tanképesítési vizsgálatok.

Az ezen tanév márczius hó 29., 30-án és szeptember 30-án, október 1-én tartatott tanképesítési vizsgálatra jelentkeztek nyolczan; ezek közül 3 nem jelent meg, 1 visszalépett, 2 dicséretes, 2 elégséges osztályzattal állotta ki a vizsgát.

A szünidő beálltával Pauler Tivadar közoktatási m. k. miniszter úr által Zirzen Janka intézeti igazgató két jól képzett növendékkal, u. m. Gesztessy Etelka és Szarcsevics Borbálával, külföldi képezdek tanulmányozása végett, Németországba és Schweiczba kiküldetett.

Az intézet ezen tanévben is számos látogatásban részesült, s miután időközben is az ország külön vidékeiről tömegesen érkeztek a fölvételérti folyamodványok és a törvényhozás a képezdei költségeket megszavazta az intézet tőszomszédságában, ugyanazon kertben épült másik Novák-féle ház is kibéreltetett,

mi által a növendékek egy részének az intézeten kívül való elszállásolása megszűnt.

Az intézet évi költsége 23,009 ftra ment.

Az igazgatótanács a tanév folytán 9 ülést tartott, u. m. 1870. október hó 7., 10., 11., 15., november 19., 26., 181-ik év február 23., május 5. és 18.

Az 1871/2-iki tanév.

A tanári karhoz kinevezettek:

Borostyán Sándor, Poor József helyébe.

Dr. Goldberg Rafael, Kohn Salamon helyébe.

Gesztessy Etelka, segédtanítóul.

Oheroly János, tornatanárrá.

A fölvételért folyamodtak kétszázan; kik közül az október hó 1., 2. és 10-én tartatott fölvételi vizsgálat folytán az igazgatótanács által fölvétetett:

jótéteményes bentartásra	45
teljes fizető	4
félfizető	6
harmadfizető	1
déli étkezésre	9
ösztöndíjjal	18
bejáró, segély nélkül	20

összesen 103

A tanárok működésének kimutatása.

A tanár neve	Hit- és erkölcstan	Nevelés és oktatási módszer, tanítási gyakorlat	Magyar nyelv	Német nyelv	Számtan	Földrajz, történelem és hazai alkotmánytan	Kertészet, gazdaszervezkod.	Terményrajz, természettan és vegytan	Női kézimunka	Ének és zene	Rajz és szépírási	Tornaszat	Heti órák száma
Zirzen Janka		13		3					6				22
Szente József					10			8					18
Molnár Leontina			9			9							18
Nagy Károly											6		6
Gesztessy Etelka				6									6
Rostaházy Kálmán	2												2
Goldberg Rafael	2												2
Borostyán Sándor	2												2
Karkis István										12			12
Oheroly János												2	2
Lakos Károlyné							4						4

Az évi zárvizsgálat eredménye.

Kitünő osztályzatot nyert	. . . . .	33
jeles	„	43
jó	„	17
elégséges	„	1
	összesen	94
időközben kimaradt	. . . . .	8
meghalt	. . . . .	1
	összesen	103

A gyakorló iskolának ezen tanévben 26 növendéke volt.

B/21.780

Tanképesítési vizsgálatok.

A jelen tanév folytán a márczius hó 20., 21. és 22-én, október hó 5., 9. és 11-én tartatott tanárképesítési vizsgálatokra 24 tanítójelölt jelentkezett; még pedig 9 elemi iskolai, 12 polgári iskolai tanítóságra és 3 munkamesternői képesítésre.

Az elemiek közül:

kitünő osztályzatot nyert	2
jeles " "	4
jó " "	2
visszautasított egy évre	1
összesen 9	

A polgáriak közül:

kitünő osztályzatot nyert	1
jeles " "	1
dicséretes " "	1
jó " "	2
elégséges " "	1
visszautasított	2
visszalépett	2
meg nem jelent	2
összesen 12	

A munkamesternői képesítésnél 3 dicséretes osztályzatot nyert.

összesen 24

Az intézet évi költsége 35,773 frtra ment.

Az igazgatótanács a tanév folytán 4 ülést tartott: 1871-ik év október 13., 14., deczember 16., május 4.

Az 187 $\frac{1}{2}$ -iki tanévvel a törvényszabta három évi tanfolyam bevégeztetett s a III. osztály növendékei az ország különféle részein megkezdék tanítói munkásságukat; és az első kibocsátott raj fényesen bebizonyí-

totta az intézet életrevalóságát, annak czélszerű, szakértőleg történt vezetését, és a mi legfőbb, hogy a törvényhozó testület által, a jó remény fejében, rájuk fordított költséget dúsan térítik meg a hazának; mert működésök felől számos magánlevél, valamint hirlapok elismeréssel nyilatkoztak; minek következése lön, hogy először Buda sz. kir. főváros és csakhamar Pest sz. kir. város közönsége elhatározták, hogy elemi nőiskolaikban ezentúl nőtanítókat fognak alkalmazni. A közoktatási m. k. miniszter, Pauler Tivadar ő nagyméltósága pedig, ki személyesen több ízben meglátogatta az intézetet, meggyőződést szerezvén, hogy az intézet a hozzá kötött várakozásoknak megfelel, és látván nem csak a sikeres fejlődést, hanem a dús gyarapodást is, elrendelte, hogy az intézet, mely már a Novák-féle két házban is csak szorulva fért el, a jövő tanévre a várba, a kikötözött müegyetem helyiségeibe szállíttassék át.

Az év folytán Zichy Antal, a budapesti tankezület felügyelője s a népoktatási törvény 98. §-ánál fogva a budai állami képezdék igazgató-tanácsának elnöke, ki a képezdék iránt mindenkor meleg érdeklődést tanúsított, azok felvirágzását szakavatott és tapintatos működése által eszközölni törekedett, hivataláról lemondván, helyébe Bója Gergely, a nevelés és oktatás terén jó hirben álló zalavármegyei tanfelügyelő neveztetett ki, ki is új állomását ezen év július 18-dikán foglalta el.

Az 1872/3. tanév.

A tanári karban csak annyiban történt változás, hogy Kozma-Gesztessy Etelka segélytanító, a közoktatásügyi m. k. miniszter által a magyar és német nyelv ideiglenes tanárává kineveztetett.

Az intézetbe való fölvételért 215-en folyamodtak, kik közül a szeptember hó 28- és 29-dikén tartatott fölvételi vizsgálatok alapján fölvétettek:

jótéteményes bentartással	82
teljes fizető	12
fél fizető	7
déli étkezésre	18
ösztöndíjas	15
bejáró, segély nélkül	16

összesen 150

Az intézet október havában már a várbeli új helyiségben nyitvatván meg, a tanárok ismert buzgóságukkal kezdék meg az oktatást, azonban a kiütött kolera-járvány, mely majdan annyi gyászt hozott hazánkra, mindjárt kezdetben az intézetben is mutatkozott, és egy serdülő, Kocsis Julia, I. osztályú növendéket áldozatul ragadván el, az igazgatótanács fölterjesztése folytán Trefort Ágoston közoktatásügyi m. k. miniszter ő nagyméltósága a veszély nagyságát tekintve, rögtön a főváros elsőrendű orvosaiból egy bizottságot hívott össze, hogy az intézetben megjelenván, a rémületes járványt illetőleg, a kellő intézkedések iránt kimerítő javaslatot tegyen. A fölterjesztett javaslat követvetkeztében a miniszter ő nagyméltósága a javaslatba hozott intézkedések szigorú keresztülvitelét elrendelte, és tekintve a növendékek nagy számát, és figyelemmel az aggódó szülők megnyugtatóására, megengedte, hogy a rendes oktatás további intézkedésig felfüggesztessék s a növendékek, szülőik kívánsága szerint, haza meheszenek. — Isten segítségével az orvosi bizottság intézkedéseinek szigorú keresztülvitele mellett, habár egyes kórjelenségek előfordultak is, nagyobb veszély többé

nem érte az intézetet, a miért is a közoktatásügyi m. k. miniszter 1872. év december hó 11-én kelt 32,263. számú magas leiratában Zirzen Janka igazgató, Dr. Loebli Miksa intézeti orvos, Dr. Peregriny Elek intézeti gondnok, Lakos Károlyné intézeti gazdasszonynak, Scipiades Betti, Kasztner Janka, Stettina Ilona, Widder Hermina, Tanos Berta, Tóth Etelka és Takács Mária növendékeknek a szükségelt elővigyázati rendszabályok s egyéb intézkedések keresztülvitelében, fáradhatlan buzgalommal s teljes erélylyel való eljárásért teljes elismerését és köszönetét nyilvánította.

A rendes oktatás ismét megkezdett.

A tanárok működésének kimutatása.

A tanár neve	Hit- és erkölcstan	Nevelési és oktatási módszertan, tanítási gyakorlat	Magyar nyelv	Német nyelv	Számtan	Földrajz, történelem és hazai alkotmánytan	Kertészet, gazdasszonykod.	Terményrajz, természettan és vegytan	Női kézimunka	Ének és zene	Rajz és szépírási	Tornászati	Heti órák száma
Zirzen Janka		13							6				19
Szente József					10			8					18
Molnár Leontina			9	9									18
Nagy Károly						9							9
Gesztessy Etelka											6		6
Rozsaházy Kálmán												3	3
Goldberg Rafael	2												2
Borostyán Sándor	2												2
Karkis István	2												2
Oheroly János										12			12
Lakos Károlyné							4						4

Az évi zárvizsgálatok eredménye.

Kitünő osztályzatot nyert	28
jeles	66
jó	39
elégséges	3
elégtelen	2
vizsgálatra nem jelent meg	2
kimaradt	9
meghalt	1
	150

BÉCSI VILÁGKIÁLLÍTÁS.

A budai állami nőtanfőképezde a világkiállításra küldött:

1. Pädagogiai, iránytani, magyar és német nyelv-tani írásbeli dolgozatokat.
2. Rajzokat.
3. Egy kézimunka-mintakönyvet.
4. 14 db különálló különféle kézimunkát.

Minek következtében a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszter 1873. évi december hó 12-én kelt 568. kiállítási számú, az intézeti igazgatóságához intézett leiratában tudomásra hozza, hogy Ő császári és apostoli királyi Főlsége legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben megengedni méltóztott, hogy a tekintetes igazgatóságnak a bécsi világkiállítás alkalmával a magyar korona országainak kiállítása körül szerzett érdemeiért a legfelsőbb elismerés nyilváníttassék.

A gyakorló iskolának ezen tanévben 45 tanítványa volt.

Tanképesítési vizsgálatok.

Tanképesítési vizsgálatra ezen tanév folyama alatt 29-en jelentkeztek; és pedig elemi iskolai tanítóságra 19, polgári iskolai tanítóságra 5 és női munka-mesterségre 5.

Az aprilis hó 4-, 5- és 8-án, szeptember hó 22-, 23-, 24- és 25-én megtartott képesítési vizsgálatot az elemiek a következő eredménnyel állották ki:

kitünő osztályzatot nyert	. . . . .	3
dicséretes	„ „	15
elégséges	„ „	1
		19

A polgári iskolaképesítésnél:

dicséretes osztályzatot nyert	. . . . .	3
meg nem jelent	. . . . .	1
visszautasított	. . . . .	1
		5

Nőimunka-képesítésnél:

jeles osztályzatot nyert	. . . . .	1
jó	„ „	2
visszalépett	. . . . .	2
		5

Az intézet évi költsége 43,403 frtra ment.

Az igazgatótanács a tanév folyama alatt 12 ülést tartott: 1872-ik év október 1-, 13-, 23-án, december 10- és 21-én, 1873-ik év január 5- és 9-én, márczius 15-én, május 6-án, július 8-án, augusztus 25-én és szeptember 16-án.

Az intézet felszerelése:

a) Könyvtár:

Az intézeti könyvtár eddigelé 210 kötetből áll s nagyrészt pädagogiai és tudományos, azonkívül pedig még szépirodalmi műveket tartalmaz.

b) Tanszerek:

50 füzet Hermes-féle rajzminta és

10 db faminta,

14 db falitérkép,

2 db nagy atlasz,

1 kisebb és egy nagy földgömb,

1 lunarium,

1 tellurium.

Mértani és természettani készülétek és eszközök
nép- és felsőbb népiskolák számára, 200 db.

Bopp-féle physikai és embertani ábrák.

Ásvány-gyűjtemény.

Herbarium.

130 dbból álló részint dobozokban, részint üveg-
csékben levő mag- és fűszergyűjtemény.

A budai állami tanítónőképzőben 1873-ik évben végzett tanítónők
névsora és működési helye.

1. Aigner Mathild, póttanítónő	} Budapest,
2. Riger Ludmilla, városi tanítónő. Ferenczváros	
3. Vidder Hedvig, városi tanítónő. Ferenczváros	
4. Kossa Károlyné, városi tanítónő. Ferenczváros	
5. Térei Erzsébet, városi tanítónő. Terézváros	
6. Greszler Amália, városi tanítónő. Józsefváros	
7. Greszler Hermin, a magy. gazdasszonyok árva- házában tanítónő	
8. Benes Rózsa, városi tanítónő. Krisztinaváros	
9. Rapos Aranka, városi tanítónő. Krisztinaváros	
10. Molnár Irma, városi tanítónő. Tabán	
11. Takács Mari, városi tanítónő. Tabán	
12. Schmelheger Victoria, városi tanítónő. Vár	
13. Scipiades Betti, városi tanítónő. Vár	
14. Varga Berta, városi tanítónő. Vár	

15. Petz Vilma, intézet-tulajdonosnő
 16. Szombathy Fanni, segédnevelőnő Petz inté-
 zetében
 17. Szombathy Teréz, segédnevelő. Petz intézetében
 18. Szalay Etelka, segédnevelőnő. Zalud intézetében.
 19. Czeizler Leonóra, városi tanítónő Lugoson.
 20. Gesztesy Etelka, (Kozma Józsefné) képezdei tanárné
 Kolozsvártt.
 21. Klein Katalin, városi tanítónő Lugoson.
 22. Schulek Emma, igazgató-tanítónő a városi főiskolá-
 ban N.-Enyeden.
 23. Zimányi Ilona, városi tanítónő Jász-Fényszarun.
 24. Babos Julia, városi tanítónő Mosonyban.
 25. Gavora Gizella, városi tanítónő Aradon.
 26. Horovicz Henriette, városi tanítónő Békésen.
 27. Petrás Jozefa, városi tanítónő Temesvártt.
 28. Schvartz Irma, városi tanítónő Kassán.
 29. Löwinger Róza, intézettulajdonosnő Nyitrán.
 30. Bertalan Péterné, községi tanítónő Baracskán.
 31. Stolmár Emilia, községi tanítónő Perkátán.
 32. Schvarcz Amália, az izr. községi iskolában tanítónő,
 Hevesen.
 33. Gruber Vilma, segédtanítónő Siklóson.
 34. Jeeger Emma, ref. városi leány-növeldeben tanítónő
 Szatmáron.
 35. Heinrich Józsa magán-nevelőnő Bécsben.
 36. Sárcevicz Betti magán-nevelőnő Tornyoson (Bács).
 37. Jeeger Ottila, magán-nevelőnő Nagy-Tormáson.
 (Tolna).
 38. Stolmár Ágnes, magán-nevelőnő Szobon.
 39. Selymesy Piroska, magán-nevelőnő Nagy-Gáján.
 40. Singer Janka, magán-nevelőnő Lakócsán.
 41. Horovitz Katalin, városi iskolában tanítónő Csabán.

A budai állami fitanító-képezde.

Az 1869/70-diki tanévben.

Az állami budai fitanító-képezde az 1869-dik év november havában nyitattott meg a Krisztinavárosban, a vérmező sarkán, a Szeidl-féle házban.

A tanári kar.

Schwicker János, rendes tanár, ki egyszer-smind az intézet igazgatóságával ideiglenesen megbizatott.

Rill József, rendes tanár.

Szente József, a számtan rendes tanára.

Bartalus István, az ének és zene tanára.

Rostaházy Kálmán, kath. hittanár.

Kohn Salamon, izr. hittanár.

Fájdalom! a kinevezés nem egészen sikerült, mert a kinevezett tanárok közt találkoztak olyanok, kik a hiúság által meglepetve, vagy a buzgóság által elragadtatva, helyzetöket félreismerték, hivatásukat fel nem fogták és már állomásaik elfoglalása kezdetén téves utra tértek, sőt a törvény fölébe emelték magukat. Így a tanári testületnek legelső, 1869-dik év nov. hó 29-én tartatott értekezletén, a budai fitanító-képezdét „központi m. k. mintaképezdének“ nyilvánították, holott a népoktatási törvény 81. §-a szerint: „az állam az ország különböző vidékein 20 tanítóképezdét állit fel“ különbséget köztök nem említve; tehát a

budai képezdét sem ruházta fel magasabb jelleggel. — A végzet átka, hogy a rossz csak rosszat szül; ezen igazságot ismételve bebizonyította a tanári testület fenidézett első értekezlete, melyben az idézett népoktatási törvény 99. §-a világos rendeletének ellenére és minden alap nélkül határozatilag kimondatott, hogy „a központi minta-tanítóképezde a miniszter közvetlen felügyelete alatt áll;“ minek következtében hivatalos eljárásaiban törvényes hatóságát — az igazgatótanácsot — lehetőleg mellőzte, míg a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter a törvényellenességet 9063. sz. alatt kelt egyenes rendeletével meg nem szüntette. A tanári kar azonban még ezután is a központi mintatanító-képezde czimét öröködött fentartani.

Ugyanezen első értekezleten vettetett el a későbbi viszályok magva, mely mint burján dúsan csirázott s még bővebben ereszté hajtásait, és a nagy reményekkel felállított intézetet már keletkezése korában megmérgezte, miáltal azután fejlődését gátolta s a hozzá kötött szép reményeket meghiusította. Rill József tanár ugyanis figyelembe nem véve a miniszter által, habár csak ideiglenesen is, kinevezett igazgatót, Schwickert csak tanártársnak tekintette és nevezte, és a tantárgyaknak a tanári testület közt való elosztása alkalmával kijelenté, miszerint ő, „ki önhajlamát s mások buzdításait követvén, eddig kiválóan a pädagogiai tudományokkal foglalkozott“, „a neveléstant, az oktatástant, a módszertant és az egyes tantárgyak kezelésmódját kívánná előadni;“ Schwicker igazgató pedig a nevezett tantárgyak tanítását maga részére kívánta megtartani, és csak hosszabb vita után jött létre a visszas megállapodás, mely szerint az elméleti neveléstan a gyakorlatitól elválasztatván, az elsőt Schwicker, az utóbbit Rill tanár fogja tanítani.

A tanárok működésének kimutatása.

A tanár neve	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Keresletan	Szám- és mértan	Természettan	Földrajz és történelem	Ének és zene	Heti órák száma
Schwicker János	—	—	3	1	—	—	2	—	6
Rill József	—	3	—	3	—	—	—	—	6
Szente József	—	—	—	—	3	2	—	—	5
Bartalus István	—	—	—	—	—	—	—	5	5
Rostaházy Kálmán	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Kohn Salamon	2	—	—	—	—	—	—	—	2

Az intézet növendékei.

Az intézetbe való fölvételért tizen folyamodtak, kik is a megtartatott fölvételi vizsgálatot kiállván, mindnyájan fölvétettek, és pedig:

ingyen élelmezéssel	6
ösztöndíjjal	1
segély nélkül	3
összesen	10

Az évi zárvizsgálat.

Az intézetben kitört surlódások következtében mily éber figyelemmel és kiváló gonddal kísérte a miniszter az intézetet, világosan kitünik abból, hogy az igazgatótanács által feljelentett zárvizsgálathoz, az intézet szellemi állapotáról, az oktatás mikénti teljesítéséről mennél biztosabb tudomást szerzendő, a népok-

tatási törvény 101. §-ában meghatározott vizsgálati tagokon felül, még a miniszterium kebeléből Kárffy Titus, Gönczy Pál osztálytanácsosokat és Apt Kamill miniszteri titkárt is kiküldötte, kik a tapasztaltakról külön jelentést terjesztettek a miniszter elé.

A vizsgáló bizottság, különösen az igazgatótanács tagjai, tekintve, hogy a növendékek mily kevés előkészülettel léptek az intézetbe, nehogy az új intézettől a tanítói pályára vágyók elriasztassanak, ez idént elnézőleg ítélte a tanulás sikeréről és így a fölvetett 10 növendék közül egy kimaradván:

jeles osztályzatot nyert	. . . . .	4
első rendű „ „	. . . . .	5
		összesen 9

Tanképesítési magán-vizsgálatok.

Az április hó 5-dikén, augusztus 3. és 5-dikén tartott felső nép- és polgári iskolai tanítóképesítési vizsgálatra hárman jelentek meg, kik közül az egyik kitünő, a másik jeles és a harmadik elégséges osztályzatot nyert.

Költség.

Az intézet ez évi költsége 21,435 frtra rugott.

Az 1870/1-ki tanév.

A megalkotott és életbelépett népoktatási törvény folytán, a népoktatás lendületet nyervén, nemcsak a már létezett iskolák üdvös javításokon mentek át, hanem számos új iskola is állíttatott fel; minek következése lőn, hogy a meglevő tanítók nem mindenütt voltak képesek az új törvény által kiszabott tantervnek megfelelni, sőt az újon felállított iskolák részére tanítókat sem lehetett kapni. A vallás- és közoktatásügyi minisz-

ter ezen égető bajokon segitendő elrendelte, hogy az ország különböző vidékein a szünidő alatt a tanítók részére tartatott pót-tanfolyamon kívül, minden akkoron már fenállott tanítóképezde, tehát a budai állami tanítóképezde mellett is, még külön egy rendkívüli egyéves pót-tanfolyam állíttassék fel olyan, már némi képzettséggel bíró egyének számára, kik a tanítói pályára kívánnak lépni.

A tanári kar.

A mult tanévi zárvizsgálathoz a miniszterium kebeléből kiküldött tagok jelentése alapján a közoktatás-ügyi m. k. miniszter indítatva érzé magát a tanári karban változást tenni. — Rill József, Bartalus István, Rostaházy Kálmán, Kohn Salamon továbbá is az intézetnél maradván, kinevezettek :

Kozma József Schwicker helyébe.

Dr. Pavetics Mihály a nőképezdéhez áttett Szente helyébe.

Hetyei Gábor, segédtanárul.

Maszák Hugo, rajztanárul.

Poor József, helv. hittanítóul.

Roth Vilmos, gyakorlótanítóul.

A tanév ismét rossz auspiciumok közt nyílt meg; mert az október hó 6-án tartatott tanári értekezleten a tantárgyak beosztása alkalmával Rill tanár ismét a mult évi követelésével lépett elő a neveléstani tárgyak taníttatását illetőleg, s midőn Kozma igazgató ebbe való nem egyezhetését nyilvánította, Rill kijelenté, hogy „ránk sem az utasítás, sem a törvény szava szigoruan nem alkalmazható“ — „a képezdei rendes tanárok itt Budán egyenlő jogokkal s egyenlő kötelezettségekkel bírván, egyedül a minister közvetlen felügyelete alatt állanak“ és „a dolog így állván, kijelenti, hogy ő

a központi tanítóképezdén másként nem, csak mint a pädagogikumok tanára van felhiva működni, más szakmát nem óhajt". — Midőn az igazgatótanács által október hó 15-iki ülésében helybenhagyott tanítási óraterv a tanári testületnek október hó 26-án tartatott ülésében bemutatott és a tanári testület által tudomásul vétetett, Rill tanár a hibák lejtőjén már nem bírván megállapodni, ellenvéleményt adott be, állítván: „az igazgatótanácsnak nincs joga a tantárgyak felosztása ügyébe avatkozni; ez oly ügy, melyben a tanárok egymás közt kölcsönösen megegyeznek, mi ha nem történik, akkor az határoz, ki a tanárokat kinevezte. Nincs joga az igazgatótanácsnak a tanári testületre oly órafelosztásterőszakolni; ámbár a népoktatási törvény 98. §-a így szól: A tanári szék fölött az igazgató-tanár áll; továbbá a 99. §-a világosan így rendelkezik: az igazgató-tanács a közoktatási minister utasításai szerint vezeti a képezde anyagi és szellemi ügyeit; felügyel a tanári kar működésére s itél a tanári székbeli hozzá felelő ügyekben; a ministeri utasítás 24. §-ának, mely §. a tanári testület hatáskörét szabja meg, b) pontja pedig így szól: a tanítási heti órák elosztása felett tanácskozik, míg ugyanazon utasítás 28. §-ának c) pontja szintén világosan kötelességévé teszi az igazgatótanácsnak: a tanítás óratervét a tantervvel egybevetni és helybenhagyni. Rill tanár urekként célját el nem érve, az intézet nem csekély kárára a tanárok és növendékek közt pártoskodott, sőt sajtó útján, hazai és külföldi lapokban az izgatás és személyeskedés terére lépett, epébe mártott tollal becsmérelte ezután folyvást nemcsak tanártársait, különösen az igazgatót, megtagadta törvényes hatóságát, az igazgató-tanácsot;

Az intézet növendékei.

Az egy éves tanfolyamra jelentkeztek 26-an, kik közül 21 tett fölvételi vizsgálatot, mely alkalommal 1 előképzettség hiánya miatt visszautasított.

A rendes képezdei oktatásra fölvétettek:

az I. osztályba	29
a II. osztályba	15
összesen	<u>44</u>

ezek közül:

köztartásban részesült	20
ösztöndíjt kapott	14

Az évi zárvizsgálat eredménye.

Az I. osztályban 29 növendék közül

kitünő osztályzatot nyert	4
jeles „ „	9
első rendű osztályzatot nyert	7
másod rendű „ „	3
kimaradt	4
meghalt	2
	<u>29</u>

A II. osztályban 15 növendék közül

kitünő osztályzatot nyert	2
jeles „ „	4
első rendű osztályzatot nyert	4
másod rendű „ „	2
kimaradt	3
	<u>15</u>

Felső nép- és polgári iskolai tanító-képesítési vizsgálatra jelentkeztek hárman, kik közül egy kitünő, egy jeles, egy pedig elégséges osztályzatot nyert.

A gyakorló iskolának 19 tanítványa volt.

Költség.

Az intézet évi költsége 22,077 ftra rugott.

Az 1871/2-iki tanév.

A Krinisztinavárosban az intézet számára kibérelt ház meg nem felelvén már a szükségletnek, az intézet átköltözött a várba, az országház-utczában fekvő 94. számú házba.

A tanári testület.

A közoktatási m. k. miniszter által kineveztetett :

Nagy Károly, Maszák Hugó helyébe.

Borostyán Sándor, Poor József helyébe.

Dr. Goldberg Rafael, Kohn Salamon helyébe.

Magyarevics Jeremiás, görög keleti hitoktatóul.

A tanári testület október hó 9-én tartatott ülésében Rill tanár bele nem nyugodva az igazgató-tanácsnak mult évi — a közoktatási miniszter által jóváhagyott intézkedéseiben, következetesen, ismét felszólalt a neveléstani tárgyak tanítása ügyében, mely ügy, mint Dr. Pavetics rendes tanár és Roth Vilmos gyakorlati tanító az általuk beterjesztett „Ellenóvás”-ban megjegyzik: a lefolyt tanévben csak egyenetlenségnek és viszálykodásnak volt kutfeje. — Rill tanár még egy írásilag beadott kérvénynyel fordult a tanári testülethez aziránt, hogy „a tanév megkezdésének küszöbén állva, nehogy a kérdés továbbra is függőben tar-

tassék; határozza el, két alkalommal hozott határozatának megfelelőleg, hogy jövőben a pädagogiai tantárgyakat a központi képezdénél ő tanítsa.“ Kérelmét már most b. Eötvös miniszter halála után azzal is indokolja, hogy a boldogult miniszter **1867.** évben kijelenté neki, miszerint őt egyedül csak oly téren fogja alkalmazni, hol pädagogiával foglalkozand. Felhossa továbbá, hogy midőn a mult évben a rajta történt sérelem folytán tisztelgett a miniszternél, ez kijelenté, hogy neki arról, miszerint tőle a pädagogiai tantárgyak elvétenessenek, nincs tudomása. És, szavát adta, hogy az ügyet, melyet különben is csak szükségből intézett el ideiglenesen, — (tehát mégis volt tudomása!) — legközelebb úgy fogja rendezni, hogy jogos és méltányos igényeinek meg legyen felelve. Az igazgató-tanács azonban, fölterjesztetvén hozzá a kérvény, tekintve, hogy a hivatkozás az elhunyt miniszterre történik, ki életében már habár (Rill tanár szavai szerint csak szükségből ideiglenesen) intézkedett, míg Rill tanár állásának elfoglalása alkalmával, csak ön hajlamára és mások buzdítására hivatkozott (lásd 25 lapot) midőn a neveléstani tantárgyaknak általa való előadását követelte; de azért is, mert mind az intézet látogatásánál mind a vizsgálatoknál meggyőződést szerezvén Kozma igazgatónak a neveléstani tárgyakban való jártasságáról, czélszerű modoráról, míg Rill tanár tanítása ellen a képezde hivatásán túlmenő előadásaimiatt, több kifogása volt: mult évi határozatát fentartva, a neveléstani tárgyak tanítását továbbra is Kozma igazgatóra bízta, miről 1439. számú közlésével a tanári testületet értesítette.

A tanári testület működésének kimutatása.

A tanár neve	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Neveléstan	Szám- és mérlel	Természet- és vegytan	Természetrajz	Földrajz és történelem	Ének és zene	Rajz és szépirodalom	Tornaszak	Heti órák száma
Kozma József	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	12
Rill József	—	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	15
Dr. Pavetics Mihály	—	—	—	—	7	5	4	—	—	—	—	16
Bartalus István	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	13
Nagy Károly	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	8
Öheroly János	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5
Rostaház Kálmán	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Borostyán Sándor	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Dr. Goldberg Ráf.	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Magyarevics J.	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Hetyey Gábor	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	12
Roth Vilmos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
a gyakorló-iskolában												24

Az intézet növendékei.

Fölvétettek :

az I. osztályba 51

a II. „ 35

a III. „ 16

összesen 102

ezek közül:

köztartásban részesült 25

ösztöndíjt nyert 62

Az évi zárvizsgálatok eredménye.

Az I. osztályban:

kitünő osztályzatot nyert	1
dicséretes „ „	7
jó „ „	3
elégséges „ „	8
elégtelen „ „	1
vizsgálatot nem tett	31
összesen	51

a II. osztályban:

kitünő osztályzatot nyert	4
dicséretes „ „	2
jó „ „	3
elégséges „ „	8
elégtelen „ „	2
az intézetből kiutasított	4
kimaradt	12
összesen	35

a III. osztályban:

kitünő osztályzatot nyert	1
dicséretes „ „	2
jó „ „	3
elégséges „ „	3
elégtelen „ „	1
kimaradt	6
összesen	16

A fén kimutatott fölvelt 102 növendék közül az év folyama alatt kimaradt összesen 49, mi kétségkívül az intézet hanyatlásának szomorú bizonyítéka.

A tanító-képesítési vizsgálatok.

Elemi tanító-képesítési vizsgálatokra, melyek márczius hó 30-dikán és július hó 21—27-dikén tartattak, jelentkezett 17 tanár-jelölt, kik közül:

kitünő osztályzatot nyert	.	.	.	.	.	.	2
jeles	„	„	.	.	.	.	10
elégséges	„	„	.	.	.	.	5
összesen							17

Felső nép- és polg. iskolai tanító-képesítésre jelentkeztek hárman; a vizsgálatok márczius hó 23-kán és október hó 3-dikán megtartatván, 1 kitünő, 2 pedig elégséges osztályzatot nyert.

A gyakorló iskolának 33 tanítványa volt.

Költség.

Az intézet évi költsége 22,489 frtra rugott.

Az 1872/3-iki tanév.

A tanári testület.

A tanári testület, személyzetében változás nem tétetvén, maradt a mult évi; változástehát az intézetben csak annyiban fordult elé, hogy a tanárok között a mult években támadt surlódások ellenségeskedéssé növekedtek.

A városban uralgott kolera-járvány következtében a gondos intézeti orvos indítványára az igazgatótanács a közoktatási minister jóváhagyása reményében elrendelte, hogy a járvány tartama alatt az összes növendékek az intézetben reggeliül levessel láttassanak

el s a benétkezők a vizet borral elegyítve igyák; a tanfolyam azonban nem szakítottatott meg, miről Kozma József igazgató a december hó 10-én tartatott igazgató-tanácsi ülésben jelentést tevén előadá, hogy „a járvány tartama alatt az ifjuság egy része eltávozott ugyan, sőt a tanárok közül is Rill József és Bartalus István óráikat nem tartották meg: mindazonáltal, — minthogy az ifjuság jó része úgy sem mehetett volna haza, — az együtt-tarthatás és egészségi állapotok könnyebb figyelemmel kísérlhetése tekintetéből, a tanítások nem lettek megszüntetve. A tanórákat, — melyek a délelőtti 3—4 óráról kettőre redukáltattak, — Kozma József, igazgató, Pavetics Mihály és Hettyey Gábor tanárok, valamint Nagy Károly tanár is a délutániakat rendesen megtartották; Roth Vilmos, gyakorló iskolai tanító is rendesen teljesíté kötelességét. — A járványos betegség komolyabb mérvben nem jelentkezett az intézetben“. Mire az igazgató-tanács ezen jelentést tudomásul vette s egyzersmind elismerését fejezte ki azon tanároknak, kik kötelességöket a járvány alatt is szorgalmasan teljesítették; azokat pedig, kik akár betegeskedés, akár félelemből nem tanítottak, a tanítóképezdei szervezet 28. §-ának b) pontja értelmében felhivta, hogy miután a baj megszűnt, kettőztetett szorgalommal fogjanak a tanításhoz.

Kozma József igazgatónak, a vallás- és közoktatási m. k. minister a járvány alatt tanusított gondosságáért elismerését nyilvánította.

Ugyanezen évben az intézet növendékei magok kebelében önképző-egyletet alakítottak, melynek alapszabályai a magas ministerium által helybenhagyattak.

Bécsi világkiállítás.

A budai állami fitanítóképezde a kiállításra küldött:

1. Pädagogiai és irányítási írásbeli dolgozatokat.
2. Önképző körének alapszabályait.
3. Rajzokat.

A tanárok működésének kimutatása.

[illegible]

Az intézet növendékei.

Fölvétetett

az I. osztályba	. . . . .	25
a II. „	. . . . .	27
a III. „	. . . . .	24
		összesen 76

ezek közül

köztartásban részesült	. . . . .	21
ösztöndíjt kapott	. . . . .	54

Az évi zárvizsgálat eredménye.

az I. osztályban:

kitünő osztályzatot nyert	. . . . .	5
jeles „ „	. . . . .	4
jó „ „	. . . . .	7
elégséges „ „	. . . . .	3
elégtelen „ „	. . . . .	4
kimaradt		2
		összesen 25

a II. osztályban:

kitünő osztályzatot nyert	. . . . .	4
jeles „ „	. . . . .	7
jó „ „	. . . . .	3
elégséges „ „	. . . . .	6
elégtelen „ „	. . . . .	4
kimaradt		3
		összesen 27

a III. osztályban:

kitünő osztályzatot nyert	.	.	.	.	.	.	.	5
jeles	"	"	.	.	.	.	.	4
jó	"	"	.	.	.	.	.	6
elégséges	"	"	.	.	.	.	.	2
elégtelen	"	"	.	.	.	.	.	1
kimaradt	.	.	.	.	.	.	.	6
összesen								24

Tanítóképesítési vizsgálatok.

Az április hó 3-dikán és szeptember hó 28., 29. és 30-dikán tartatott elemi tanítóképesítési vizsgálatra jelentkezett 26 tanítójelölt, kik közül 1 visszalépven, 1 visszautasítván, a többi következő eredménnyel állotta ki a vizsgálatot:

kitünő osztályzatot nyert	.	.	.	.	.	.	.	4
jeles	"	"	.	.	.	.	.	8
elégséges	"	"	.	.	.	.	.	12
								24

Felső nép- és polg. iskolai tanítóképesítési vizsgálatokra, melyek április hó 2-dikán és október hó 1- és 2-dikán tartattak, jelentkezett 33 tanítójelölt; ezekből visszalépett 1, visszautasított 3; a többinek vizsgálati eredménye:

kitünő osztályzatot nyert	.	.	.	.	.	.	.	4
jeles	"	"	.	.	.	.	.	14
elégséges	"	"	.	.	.	.	.	19
								29

A gyakorló iskolának 28 tanítványa volt.

Költség:

Az intézet évi költsége 30,589 frtra rugott.

Az intézet felszerelése.

Könyvtár:

A könyvtár 149 munkát foglal magában.

Tanszerek:

Ásvány-gyűjtemény, 161 db.

Növény-gyűjtemény, 800 db.

Természet- és vegytani eszközök, 195 db.

Lepkefogó, 3 db.

Lepkedoboz, 5 db.

Fűvész-szelencze, 1 db.

Zongora, 5 db.

Néma zongora, 5 db.

Orgona, 1 db.

Hegedű, 50 db.

Rajzminta 300 db.

Tornaeszközök 151 darab.

A gyakorló iskola felszerelése.

a) Könyvtár: 24 munka.

b) Tanszerek:

Fali tábla 1 darab.

Írásbeli fali olvasó tábla 11 db.

Írásbeli fali olvasó tábla, mozgatható, 1 db.

Nyomtatott fali olvasó tábla, 13 db.

„ „ „ mozgatható a 60 l.

A tanév végével a fitanítóképezde tanári kara, Kozma igazgató kivételével, a tanfelügyelőnél, mint az igazgató-tanács elnökénél, valamint az igazgató-tanács minden egyes tagjánál testületileg megjelenvén, kijelenté, hogy a Rill tanártársuk által előidézett viszályoknál és a növendékek folytonos bujtogatásánál fogva lehetlenséggé vált az intézetben sikeresen működniök; az igazgató-tanács a vallás és közoktatásügyi m. k. miniszter által a törvény alapján kiadott utasítás 28. §-a értelmében, mely szerint: felügyel a tanítóképezde erkölcsi, szellemi és anyagi ügyeire, — s ugyanazon §. f) pontjánál fogva, mely szerint: a rend fentartása és fegyelem gyakorlása körüli eljárás figyelmének egyik kiváló tárgya: 1873-dik év augusztus hó 25-én tartatott ülésében beható tárgyalás alá vette a tanítóképezdek állapotát, mely alkalommal örömmel adott kifejezést azon négy évi tapasztalásának, hogy a nőtanítóképezde megnyitása óta, a pädagogia legszigorúbb elvei szerint működvén, valamint a növendékek példás magaviselete és a tantárgyakban való kitünő előhaladása által, úgy az ott foglalkozó tanerök tapintatos bánásmódja által nemcsak a hozzá kötött várakozásnak megfelel, hanem országszerte mint népoktatási ügyünk díszé méltó hirre is jutott. Miután pedig ezen szerencsés sikert főleg Zirzen Janka igazgató ernyedetlen buzgóságának, szakbeli képzettségének, lankadatlan fáradtságának és kiváltképen anyai szeretettel párosult gondosságának köszönhetni: az igazgató-tanács kedves kötelességének tartotta, a nagyméltóságú közoktatásügyi miniszter urat mély tisztelettel fölkérdni, hogy Zirzen Janka kisasszonyt annyi éven át szerzett érdemei elismeréseül a nőképezdei igazgatói hivatalban véglegesen megerősíteni kegyeskedjék.

Ezután a fikepezdére áttérve, az igazgató-tanács fájdalommal constatálta azon szomorú állapotot, melyben az létezik; melyben sem a fegyelem kellőleg fentartva nincs, sem a növendékek tanulásában az óhajtott előmenetel el nem éretett. Ezen leverő tények okának kipuhatólása végett az ülés hosszú, az észlelt viszonyoknak minden oldalról való megvitatásába ereszkedett, mi azon meggyőződésre vezette az igazgató-tanácsot, hogy a jelzett bajok oka részint az igazgatásban, de leginkább a tanároknak pädagogiailag nem helyeselheto modorában, kivált hogy hivatásukat, mely szerint nekik mind külviseletök, mind kötelességök pontos teljesítése általa jövőendő tanítók példányképeül kell feltűnniök, kellőképen nem fogják fel, — gyökerizik; továbbá abban rejlik, hogy már az intézet keletkezésekor a tanárok közt a kívánatos collegiális egyetértés helyett csakhamar oly viszályok fejlődtek ki, melyek az idő haladtával mindegyre fokozódtak, míg végre a tanárok közt nemcsak kellemetlen surlódás állott be, hanem valóságos elkeseredett harcz ütött ki. Belátván pedig, hogy ezen viszálykodásoknak kárát leginkább az intézet fogja vallani, és ezekből magyarázván a fenjelzett szomorú állapotot, a nagyméltóságú közoktatásügyi minister urat alázatosan fölkérni határozta, hogy egészen tárgyilagosan felderítvén az intézet hátramaradásának okait és bajait, azokat magas hatáskörénél fogva elhárítani és orvosolni kegyeskedjék.

Ugyanezen ülésben, miután az igazgató-tanács sajnálattal vette észre azon hiányt, hogy ámbár a tanítóképezdek már a negyedik tanévet végezték be, mindamellet is, hogy már a lefolyt években és különösen az 1873-ik év július hó 26-án tartatott ülésből utasítottak az intézeti igazgatóságok évi jelentéseknek,

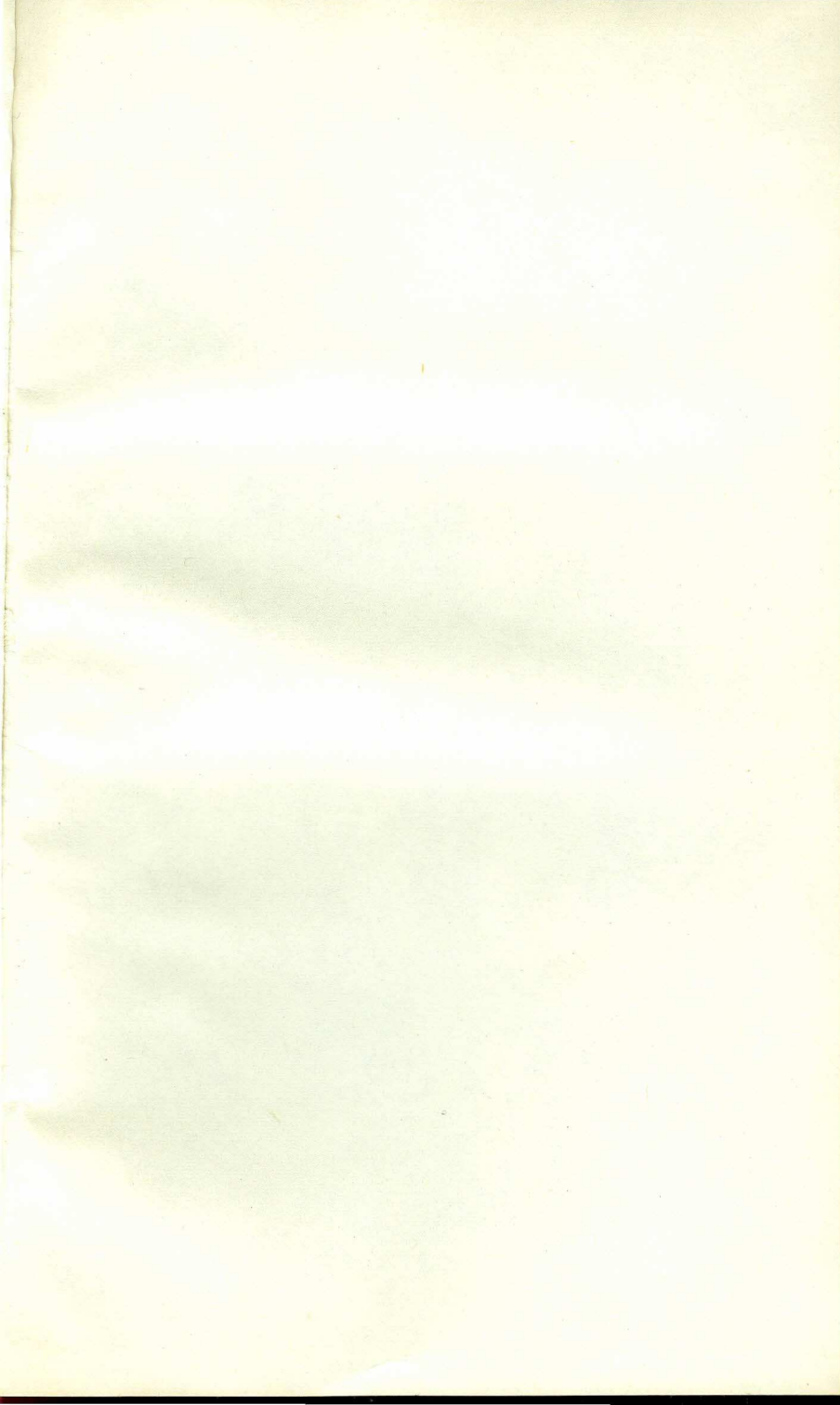
mint az a felsőbb tanintézeteknél dicséretes szokásban van, beterjesztésére, ez mindekkoráig nem történt: határozatilag kimondatott és meghagyatott, hogy a letelt négy évről a gondnok készítse el az intézetek négy évi történetének vázlatát, jövőre pedig minden tanév végével az intézeti igazgatók annak idejére elkészítvén az évi jelentést, azt az igazgatótanácsnak bemutatni el ne mulasszák.

3/21.780

sh
=

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
6408/1937 gyarapadási naplósám.

300, —

